

ENTREVISTA A L'ESCRITORA ALKI ZEI

Anna Figueras Garriga
Professora de grec (jubilada)

Amb motiu de la commemoració, enguany, del centenari del naixement d'Alki Zei (1923-2020), reproduïm l'entrevista que va mantenir-hi, el gener de 2007, en el domicili atenès de l'escriptora, la nostra col·laboradora Anna Figueras. L'entrevista fou publicada en el seu moment al web ja extint neogrec.org.

Matí de cap d'any, assolellat però fred, a Atenes. Ens dirigim a casa de la senyora Alki Zei, escriptora especialitzada en literatura juvenil, tot i que d'una literatura juvenil una mica especial, perquè en les seves obres tracta temes convencionalment considerats «de grans»: l'ocupació alemanya de Grècia durant la Segona Guerra Mundial, la dictadura dels coronels, els frisos del Partenó, i també, més recentment, les drogues, la immigració, etc.

Imatge: Anna Figueras

A vostè se la considera una autora de literatura per a joves; ¿pensava en aquest públic, quan va començar a escriure?

Quan vaig escriure el meu primer llibre, *El tigre de la vitrina*, la meva primera novel·la — fins llavors escrivia relats, i no per al jovent—, volia escriure sobre records meus d'infantesa, no pensava pas que escrivia un llibre per a joves, de cap manera. Quan va sortir el llibre, fins i tot l'editor no sabia com presentar-lo, i la primera edició deia: «llibre per a joves»; això resultava una mica estrany perquè era la primera vegada que un llibre, en principi per a nens, parlava, per exemple, de la dictadura. D'aquesta manera, va

resultar una mica estrany, no tenia gaire sortida... Després, quan hi va haver l'altra dictadura, el 67, i els nens van veure la dictadura amb els seus propis ulls, i jo mateixa ho vaig veure, vaig dir «això fa per a mi, continuaré escrivint més coses per a nens».

Als seus darrers llibres, vostè també tracta sobre temes d'actualitat, relacionats amb els joves.

Sí; també he escrit sobre l'època actual, el problema de les drogues, i sobre la mort.... I l'últim que he estat escrivint era sobre l'assumpte de la xenofòbia. Avui dia, a les nostres escoles hi ha moltíssims nens vinguts de fora.

Vostè sempre ha estat una persona compromesa políticament, i la seva literatura sempre parla de la realitat que li ha tocat viure; per això, ens agradaria saber la seva opinió sobre alguns assumptes d'actualitat, com aquest de la immigració. Vostè va viure exiliada a l'antiga URSS i a França; com es viu avui, a Grècia, aquest fenomen?

El meu cas va ser diferent; nosaltres vam ser refugiats per motius polítics, no era perquè busquéssim feina. A França, sobretot, ens van tractar molt bé, perquè lluitàvem contra un règim dictatorial. Ara, en canvi, és molt diferent, perquè la gent ve per altres motius. Per això presento aquest tema als nois, tot i que el problema no ve dels nostres joves, sinó dels seus pares, perquè aquests no deixen que els seus fills vagin amb el nens dels emigrants vinguts de fora. O, per exemple, l'assumpte de la desfilada que se celebra a la festa nacional del 25 de març, i a la del 28 d'octubre. Es fa una desfilada, amb la bandera davant de tot, i la porta la millor alumna; i si la millor alumna, o alumne, és albanès, o estranger, es produeix un gran rebombori. Hi va haver un noi albanès, molt bon estudiant, i es va produir enrenou per part d'alguns pares; finalment, l'estudiant va dir que no volia portar la bandera. Però si ho preguntéssim als nois, dirien que tant és qui la porti, la bandera...

¿I com veu els canvis produïts a l'Europa de l'Est, en concret la caiguda dels règims comunistes?

No estàvem preparats perquè caigués tot completament. Perquè nosaltres vam viure el canvi de Khrushov, que va ser com una alenada d'aire, i teníem l'esperança que les coses tirarien endavant, i que es guanyarien moltes llibertats, perquè les coses bàsiques hi eren; és a dir, no hi havia problemes, les escoles eren molt bones, no hi havia el problema de l'atur, hi havia assistència mèdica; potser les cases on vivien eren petites, però la gent tenia casa. Quan va arribar en Gorbtxov, nosaltres ja érem fora, ens n'havíem anat pensant que hi hauria una gran obertura. Però a Rússia la meitat de la població ho veien malament perquè no s'havia obert com calia, i l'altra meitat també malament perquè s'havia obert massa, i ves on anava tot allò! Però que tot se n'aniria en orris, com un castell de cartes, no ens ho esperàvem. I l'actual situació em sembla que és nefasta; no sé què passarà. Perquè aquest poble no havia conegut mai una democràcia. Hi havia el tsar, després hi va haver l'Stalin, i ara, una altra vegada el mateix, en Putin! Però per al poble no ha canviat res. I ara no tenen escoles, les escoles són privades; els professors i els mestres, que abans estaven

pagats, ara cobren una misèria. Però d'altra banda, hi ha molts diners, cosa que no havia passat mai, i circulen grans cotxes i tot això; en fi, els que tenien la paella pel mànec han fet grans negocis, i ara no sabem què passarà. A mi em sap greu de dir-ho, perquè el poble rus, que durant la guerra va sacrificar milions de vides, no ha tingut ni un sol dia de joia.

¿Hi ha anat, a Rússia, després del canvi de règim?

Vaig anar-hi a l'època de Khrushov, i vaig tornar-hi llavors d'en Breznev: vaig viure-hi deu anys, en total. Però després no hi he anat més, ni tinc ganes d'anar-hi.

Amb la política grega, hi manté cap relació?

Sí, amb el Partit Comunista. Però el Partit Comunista grec es va escindir, i jo m'he fet amb el sector no dogmàtic, però aquest també està a les acaballes. L'altre corrent del partit comunista continua pensant que encara existeix la gran Unió Soviètica i no ha canviat ni una engruna, i segueix pensant com abans.

I què opina dels canvis que està havent-hi en alguns països de Sud-Amèrica, Brasil, Veneçuela: creu que pot sorgir un nou socialisme?

No ho conec prou; tan de bo. Li explicaré una cosa. Vaig anar a Luxemburg, a l'Escola Europea, i allà vaig visitar tres classes, la grega, l'espanyola i la portuguesa (el meu llibre *El tigre de la vitrina* s'havia traduït tant a l'espanyol com al portuguès); a la classe grega, que eren nens de quart curs de primària, em preguntaven sobre detalls de l'argument, com ara què feien els nens amb l'avi, anècdotes com si diguéssim: a la dictadura no s'hi referien per res. En canvi, a la classe espanyola tots em preguntaven què va passar durant la dictadura, o quina dictadura era, si la del 36 o l'altra (d'això fa cinc o sis anys). I a la classe portuguesa una nena em va preguntar si sabia què celebraven el 25 d'abril; jo li vaig respondre que sí: la Revolució dels clavells, i la nena es va aixecar i em va fer un petó. Als nostres nois, a l'escola, no els ensenyen la història més recent, i per això els mestres es recolzen en els meus llibres per parlar-los de la nostra història.

Com veu els joves grecs d'avui dia?

No poden tenir els mateixos interessos que nosaltres, que vam viure l'ocupació alemanya i la guerra civil; tenen altres problemes i altres angoixes: per trobar feina, per anar a la universitat... Com que tot està tan malament, per exemple, els pares han de pagar acadèmies privades perquè els fills puguin entrar a la universitat...

Però també s'interessen per la política, pel medi ambient, participen en ONGs, oi?

Que s'interessin pel medi ambient està bé, perquè així tenen quelcom de què preocupar-se. Nosaltres no teníem dubtes, sabíem el que havíem de fer. Els joves d'ara saben moltes més coses que nosaltres.

¿I creu que llegeixen prou, o s'interessen només pels mitjans audiovisuals?

Jo viatjo força per Grècia, i visito moltes escoles; però no puc jutjar, perquè a les escoles on vaig sempre hi ha un mestre que estima els llibres i fa que els nois estimin els llibres, i trobo classes que han llegit molts llibres, i a la classe del costat no han llegit gens: depèn del mestre que tinguin. Una vegada em va passar que vaig anar en un lloc molt petit, en una classe de divuit nens (divuit estels!); no estava previst que jo hi anés, perquè havia anat a una ciutat més gran i ells se'n van assabentar i em van demanar que hi anés, perquè aquell any el mestre els havia parlat d'Alki Zei (i l'any anterior, d'un altre escriptor, etc.). Doncs bé, tots havien llegit el meu llibre, tot i que no era al programa de l'escola, i vam tenir una conversa molt maca. Llavors van fer venir els nens de la classe del costat, i ells, que no sabien res del meu llibre, van treure papers i em van demanar autògrafs: els era igual si jo era escriptora o cantant... No puc dir que els joves llegeixin. A les escoles gregues passa que la literatura l'estudien llegint només fragments: haurien de llegir llibres sencers! I si a l'escola no aprenen el costum de llegir, on ho faran? Perquè els seus pares potser s'estan tot el dia davant la *tele*, i tenen les seves feines... Depèn del mestre que s'acostumin a llegir: és amb ell que passen tot el dia!

Imatge: Anna Figueras

Vostè sempre ha estat una escriptora compromesa...

No m'agrada gens aquesta paraula. Senzillament, he viscut una vida, tinc unes idees, i escric sobre aquestes idees. No pretenc, per exemple, ensenyar marxisme als joves; no m'agraden gens els llibres tan directes. Tens un món dintre teu, i dones aquest món als nois, sense fanatitzar-los.

Quin creu que ha de ser el paper dels intel·lectuals a la societat actual?

Abans tenien un paper important a la societat, eren gairebé imprescindibles. Ara, sembla que cadascú jutja les coses per ell mateix i decideix per si sol, i que diu les coses sense pertànyer a un determinat moviment d'intel·lectuals.

Una altra característica dels seus llibres és que contenen molts elements autobiogràfics.

Sí; per exemple, *La promesa d'Akhil-leas*, tot i no ser una autobiografia, en té molts, d'elements autobiogràfics; i els altres també, sempre, encara que els últims no tant perquè tracten més de la vida d'avui dia; però vaja, sempre hi poso algun detall, vulgui o no vulgui.

I de Catalunya i de la seva cultura, en sap alguna cosa?

Sé que parlu català, que és una llengua diferent de l'espanyol. Sé que la vostra llengua va ser prohibida durant la dictadura de Franco.

I ja sap que hi ha tres llibres seus traduïts al català?

Sí. I el meu nou llibre està a punt de sortir en espanyol. Però vosaltres vau aconseguir una cosa que nosaltres no hem aconseguit: vau saber aprofitar els Jocs Olímpics per fer de Barcelona una ciutat bellíssima...

Però també a Atenes, amb els Jocs del 2004, han millorat moltes coses.

Sí, sí, el metro, i el nou aeroport; però totes les grans obres dels Jocs han quedat abandonades; no van pensar què en farien després, i s'hi van gastar molts, molts diners.

Tornant a les llengües: el grec i el català tenen, si fa no fa, el mateix nombre de parlants; comparativament són llengües minoritàries. Quin futur pensa que tenen aquestes llengües nostres en l'actual món de la globalització?

La meva filla és intèrpret al Parlament Europeu, a Brussel·les, i allà, a poc a poc, s'introdueix l'anglès, encara que la gent no el parli bé, i amb tota mena d'accents diferents, i els intèrprets tenen dificultats. Però demanen l'anglès...

Què passarà, doncs, amb les nostres llengües?

No ho sé. Potser en el futur només hi haurà un llenguatge de signes! Espero que no, i per a això serveix la literatura: per mantenir la llengua.

Una de les coses que volem fer a la nostra Associació és traduir al català obres de literatura grega; fa poc hem publicat tots els relats de Viziinós.

Els nois, a Grècia, no poden llegir Viziinós, la seva llengua està entremig de la purista i la popular: no l'entenen!

Fa poc va morir Oriana Falacci; vostè la coneixia?

La vaig conèixer a París, a casa de Melina Mercouri. No la vaig arribar a conèixer gaire. Darrerament, no sé com, havia sostingut aquestes idees tan polèmiques sobre l'Islam: jo no hi estic gens d'acord.

I de Melina Mercouri, quin record en té?

La coneixia de París; com a *star*, era difícil d'estar-hi en contacte, però vaig poder conèixer-la com a persona, i ens vam fer molt amigues. Era una *star*, o sigui, entrava en un lloc que era immens i el conqueria; però com a persona, per dins, era molt diferent del que semblava. Estimava les persones, era molt bona amiga, i podies tenir-hi una confiança absoluta.

I els marbres del Partenó, que ella tant havia reclamat, creu que s'aconseguiran mai?

No ho crec. Jo vaig escriure un llibre infantil, *Aliki al país dels marbres* [dedicat a Melina Mercouri], sobre aquest tema. La Melina va dir que si els marbres tornaven després que ella hagués mort, ressuscitaria. És clar, el Museu Britànic és impressionant, hi ha tantes coses; però si tothom reclama el que considera que li pertany...

I actualment, què està fent, vostè?

Acabo de lliurar un nou llibre i estic amb les correccions: per això m'he quedat a Grècia. Feia molts anys que no passava les festes a Grècia, perquè anava amb la meva filla i els meus néts, a Brussel·les; però aquest any hi vaig anar abans, a l'octubre, perquè volia acabar aquest llibre. Perquè aquí, entre unes coses i les altres, no puc: vaig a les escoles, presento llibres... Vaig acabar el llibre i vaig portar-lo cap aquí: tracta sobre el racisme.

Utilitza l'ordinador, per a escriure?

Sí, però el faig servir només com a màquina d'escriure; no sé fer-ne res més. Internet? Si necessito res, truco al meu fill, i si sóc a Brussel·les, els meus néts m'hi ajuden.

I quins projectes té per al futur?

Futur, no tant: anar fent el que pugui.

I, per acabar, vol adreçar algunes paraules a la nostra Associació?

Amb molt de gust. Per a nosaltres, els escriptors grecs, i en general per a Grècia, és bo que la gent s'interessi per la nostra llengua, per la nostra cultura, pel nostre país: això sempre és molt d'agrair. I nosaltres hauríem de fer el mateix amb la llengua i la cultura catalanes; però no sé si aquí tenim algú que sàpiga català...

Catalunya i Grècia estem molt a prop els uns dels altres, però ens coneixem poc, no ens prestem l'atenció que prestem a altres cultures. És una llàstima.

Sí que és una llàstima. Tant de bo la vostra Associació pugui aportar molt en aquest aspecte.

Així ho esperem. Moltes gràcies pel seu temps; estic molt contenta d'haver-la coneguda personalment.

Jo també. I gràcies a vosaltres.

Imatge: Anna Figueras

Així va acabar l'entrevista; però no la conversa, que va continuar una estona més, amb un cafè. Tot un plaer.